

КР Айыл чарба жана мелиорация министрлиги
Айыл чарба долбоорлорун ишке ашыруу бөлүмү

Жаңылыктар жарчысы

Эхинококкозду аныктоочу ИФА жабдуусу менен камсыздалган лабораториялар Бишкекте жана Жалал-Абадда ишке киргизилет

Кыргыз Республикасынын Саламаттыкты сактоо министрлигинин Оорулардын алдын алуу жана мамлекеттик санитардык-эпидемиологиялык көзөмөл департаменти (ОАМСЭКД) эхинококкоз оорусун аныктоочу эки ИФА (иммундуу-ферменттүү анализ) жабдуусуна ээ болду. “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү-1” долбоору 2012-2016-жылдарга белгиленген Эхинококкозго каршы күрөшүү боюнча стратегиялык планды ишке ашыруунун алкагында 60 миңге жакын АКШ доллары өлчөмүндөгү финансылык жардам көрсөттү.

Жабдуулардын бири Департаменттин Бишкектеги Фрунзе көчөсү, 535 дарегі боюнча жайгашкан паразитологиялык лабораториясында орнотулат. Ал эми экинчиси Департаменттин Жалал-Абад шаарындагы Ленин көчөсү, 11 дарегинде жайгашкан аймактык түзүмүнө коюлат.

Түштүк облустары боюнча эхинококкозду аныктоо ушул жерде жүргүзүлөт.

Жабдуу спектрофотометр, микропланшеттик жууп тазалагыч, термошейкер, термостаттан турат. Эхинококктун 3200 тест-системасы, жана ошондой эле лабораторияда керектелүүчү материалдар (дозаторлор, криопробиркалар) жана жеке коргоо каражаттары (кол каптар, халаттар,

баш кийимдер) дагы бар.

“ИФА жабдуусу бейтаптын канындагы антителалардын болуусун оору жаңы өөрчүп келе жаткан мезгилде сапаттуу текшерүүгө мүмкүнчүлүк түзөт. Ал УЗИ аныктай албаган нерсени “көрө алат”. УЗИнин жардамы менен аныкталган оору көп учурда өтүшүп кеткен болот. Белгилүү болгондой, эхинококкоз көп жылдар бою байкалбайт”, - дейт Департаментке караштуу паразитологиялык лабораториянын башчысы Гульнара Абдылдаева.

“Эхинококкозду аныктоочу ИФА жабдуусу мамлекеттик мекемелерге биринчи жолу алынышы. Алар жеке менчик лабораторияларда көптөн бери колдонулуп келет. Бейтапканалар зарыл учурда бейтаптарды жеке менчик лабораторияларга жөнөтүшөт. Мына эми мамлекеттик медицина дагы мындай анализдерди жасай алат”, - деп Г.Абдылдаева өз оюн билдирди.

Эхинококкоз дартын аныктоочу ИФА жабдуусунун Бишкек жана Жалал-Абад шаарларында толук кандуу ишке кириши үстүбүздөгү жылдын ичинде пландаштырылууда. ■

Кыргызстанда иттерди эхинококкозго каршы дарылоо иш чаралары башталды

КР Айыл чарба жана мелиорация министрлигинин Айыл чарба долбоорлорун ишке ашыруу бөлүмү “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү-1” долбоорунун алкагында 5 миллион “Азинокс” дарысын сатып алып, Мамлекеттик ветинспекцияга өткөрүп берген. Ал эми КР Өкмөтүнүн ветеринардык жана фитосанитардык коопсуздук боюнча мамлекеттик инспекциясы дарыларды райондук башкармалыктарга жеткирет, андан соң алар жеке ветеринарларга таратылат.

Иттерди дегельминтизациялоо мамлекеттик ветинспекциянын райондук башкармалыктары менен келишим түзгөн жеке ветеринарлар тарабынан ишке ашырылат. Бул иш чаралары квартал сайын өткөрүлүп турушу керек.

Ветеринарлар иттерди идентификациялоо иш чараларын аткарышат жана ит ээлерине ветеринардык күбөлүк беришет. Бир нече сандан турган идентификациялык номер иттин сол кулагына атайын сыя жана татуировкалоочу кыпчуур менен чегилет. Бул номер иттин паспортуна жазылат жана ветеринардык кызматтын каттоосуна алынат. Номер итти идентификациялайт, анын бардык мүнөздөмөлөрү жана дарылануу хронологиясы тууралуу маалыматты камтыйт.

Иттерди дарылоо жана идентификациялоодон тышкары жүргүзүлгөн комплекстүү иш аракеттердин катарына калкты эхинококкоз оорусунун алдын алуу чаралары жөнүндө маалымдоо да кирет: райондук масштабда бул иш чараларды алып барууга Үй-бүлөлүк дарыгерлер борборунун Ден соолукту чыңдоо кабинеттери, ал эми ар бир айылда - Айылдык ден соолук комитеттери жооптуу. Жер-жерлерде окутуу семинарлары уюштурулуп, жергиликтүү тургундардын

үйлөрүн кыдыруу жолу менен чакан китепчелер жана листовкалар таратылды. Мектептерде класстык сааттар жана эхинококкоз темасындагы сүрөт конкурстары өткөрүлүп, дилбаяндар жазылды. Иттердин ден доолугуна маани берүү тууралуу маалымат кермелери бардык облустарда жана шаарларда 200 жерге илинди.

Бирок, айта кетчү нерсе, эхинококкоз оорусунун санын кыскартууда жана иттерди дарылоодо ит ээлери негизги ролду ойношот. Ит ээлери өздөрүнүн иттеринин ден соолугуна кам көрүп, өз убагында дарылоодон жана эмдөөдөн өткөрүп, керек учурда сөзсүз түрдө ветеринардык адиске кайрылуулары зарыл, анткени оорулуу ит ооруну биринчи кезекте үй-бүлө мүчөлөрүнө жугузушу толук ыктымал. Мындан тышкары, Кыргыз Республикасынын жаңы кабыл алынган “Ветеринария жөнүндөгү” мыйзамына ылайык, илдетке кабылган жана ооруну таркатуу коркунучун жараткан, итин дарылоодон баш тарткан ит ээси административдик жана кылмыш жазасына тартылат.

Эхинококкоз дартынан айыгуу көп убакытты талап кылат жана кыйындыкка турат. Ошону менен бирге эле көп каражат сарпаталат. Ал эми итти өз убагында дарылоо анча деле кымбат эмес. Азыркы учурда дегельминтизациялоо иштерин аткаруудагы ветеринарлардын көрсөткөн кызматынын белгиленген (бир аз) бөлүгү “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү-1” долбоору тарабынан төлөнөт, ал эми негизги бөлүгүн ит ээлери төлөшөт. Дары бекер берилет, анткени ал аталган долбоордун каражатынын эсебинен сатылып алынат. ■

Дарылоо жана элге кызмат кылуу

Баткен облусунун Лейлек районундагы Сумбула айыл аймагына караштуу Андарак айылынын жеке ветеринары Гиязидин Гиязидинов 2005-жылы “Андарак” жеке ветеринардык сервисин ачкан. Ал он жыл бою элге ветеринардык кызмат көрсөтүп, үй-бүлөсүн багып келет. Жеке ветеринар быйыл эхинококкозго каршы күрөшүү программасы башталганын угуп, дароо эле ветинспекциянын райондук башкармалыгы менен келишим түздү. Ушул убакка чейин иттердин ден соолугуна тиешелүү деңгээлде көңүл бурулган эмес эле. Ошондуктан Гиязидин бул маселеге кайдыгер карабады...

- Квартал сайын өткөрүлүп туруучу иттерди дегельминтизациялоо иштеринин үчүнчү сезону сентябрь айында башталган, - дейт Г.Гиязидинов. – Ит ээлери иттерди дарылоонун жана алардын ден соолугуна кылдаттык менен мамиле кылуунун зарылдыгын бара-бара түшүнүп жаткандыктары кубантат. Биринчи жолу кыш мезгилинде иттерди дегельминтизациялоо иштерин жүргүзүп жаткандагы кыйынчылыктар эсиме түшөт: ит ээлери иттерге дары берүүнүн жана алардын сак-саламаттыгына кам көрүүнүн зарылдыгын түшүндүрүү татаал эле...

Г.Гиязидинов иш үстүндө.

Ветеринар идентификациялык номердин сүрөтүн иттин кулагына атайын кыпчуур менен түшүрүп, ит тууралуу маалыматты (иттин аты, салмагы, тукуму, дарылануудан өтүүсү, ж.б.) камтыган ветеринардык каттоо китепчесин ит ээсине берет. Идентификациялык номерлер

райондук мамлекеттик ветинспекциясына билдирилет, ал эми ал жерден ДОГС электрондук маалымат базасына жөнөтүлөт. Азыркы учурда бул базада болжол менен жөнүндө маалымат сакталат, бул сан республика боюнча иттердин 3,5% түзөт. Гиязидинов эхинококкозго каршы күрөшүү программасынын алкагында 213 итти каттодон өткөргөнгө жетишти.

“Андарак” жеке ветеринардык сервисинен тышкары, айыл аймагында жаныбарларга кам көргөн “Сумбула” ветсервиси дагы бар.

- Бир күндө мен 50 итти дарылай алайм, - дейт Гиязидин. – Бирок иттерди идентификациялоо жана ит ээлери ветеринардык күбөлүк берүү иш чараларын аткаруу учурунда 20 үйдү гана кыдырууга үлгүрдүм. Угушума караганда, менин кээ бир кесиптештерим дарыларды ит ээлери өз алдынча дарылоо жүргүзүү үчүн таратып беришет экен. Бирок бул туура эмес. Иттерди ветеринардык адис гана дарылашы керек. Дарылоо менен бирге биз ит ээлери иттерди дегельминтизациялоодон кийин 72 саат бою байлоодо кармап, бардык колдонулган буюмдары дезинфекциялоо керектигин айтып түшүндүрөбүз.

Г.Гиязидинов Тажикстандагы агрардык техникумдун зоотехникалык факультетин кызыл диплом менен бүтүргөн. Анын сегизинчи класста окуган уулу атасынын жолун жолдогусу келет. “Ата, мен дагы сиз сыяктуу ветеринар болгум келет!” деп айтып калат менин орун басарым, - дейт Гиязидинов. Уулунун атасынын жолун жолдоп ветеринар болгусу келгендиги ал үчүн эң чоң сыймык болуп эсептелет. ■

Г.Гиязидинов үй-бүлөсү менен.

Чабандардын иттери – коркунуч булагы

Жумгал районундагы Көк-Ой айыл аймагынын ветеринары Тынчтык Исаков алардын аймакта эки жеке ветсервиси быйылкы жылдын эсебинен үчүнчү жолу дегельминтизациялоо иш чараларын жүргүзүп жаткандыгы тууралуу айтып берди. “Эл биз алып барган иш аракеттер менен кабардар. Эхинококкоз оорусунун коркунучтуулугун жана иттерди бул оорудан айыктыруунун зарылдыгын элге жеткирүүдө Айылдык ден соолук комиттетеринин кошкон салымы зор”.

Т.Исаков.

Т.Исаковдун айтуусунда, чабандардын иттери чоң көйгөйдү жаратууда. Ветеринарлар аларды биринчи кезекте дарылоосу зарыл. Бирок алар алыскы жайыттарда болгондуктан, аларды дарылоо да кыйындыкка турат. Чабандардын иттери жапайы жаратылышка жакын жерде жүргөндүгүнө байланыштуу эхинококкозду таратуучу булак болуп эсептелишет. Көк-Ой айылында жалпысынан алганда 200 үй ити бар. ■

2015-жылдын 1-октябрына карата кой-эчкинин 80% бруцеллезго каршы эмделди

Кыргызстанда жеке ветеринарлар 1,8 миллиондон ашык кой-эчкини бруцеллезго каршы эмдөөдөн өткөрдү. 2015-жылдын 1-октябрына карата мындай маалыматты Мамлекеттик ветинспекциясы берди. Жалпысынан 2,2 миллион баш майда мал жандыктары вакцинациядан

өткөрүлөт. Колдонулуп жаткан REV-1 вакцинасы (Кыргызстанда 2008-жылдан бери) Эл аралык

эпизоотикалык бюро тарабынан сунушталган. Дары малдын көзүнө тамчылатылат. Үч айлык курактан өткөн кой-эчки бир жолку эмдөөдөн өткөрүлөт. Эмдөөдөн кийин малдарда бруцеллезго каршы иммунитет төрт-беш жылга чейин

сакталат – ал эми бул убакыттын аралыгында мал көбүнчө союуга кетет.

“Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү-1” долбоорунун алкагында REV-1 вакцинасын сатып алууга 11,7 млн сом бөлүнүп берилген.

Акыркы жылдары жеке ветеринарлардын, Мамлекеттик

ветинспекциянын, КР Айыл чарба жана мелиорация министрлигинин, Үй-бүлөлүк дарыгерлер борборунун Ден соолукту чыңдоо кабинеттеринин, Ветеринариялык илим-изилдөө институтунун жана финансылык жардам көрсөтүп жаткан эл аралык донорлордун (Дүйнөлүк банк, Айыл чарбасын өнүктүрүү боюнча Эл аралык фонду ж.б.) биргелешкен аракеттеринин натыйжасында бруцеллез менен ооруган малдардын саны дээрлик үч эсеге азайды.

Демек, оорулуу мал жана малдан

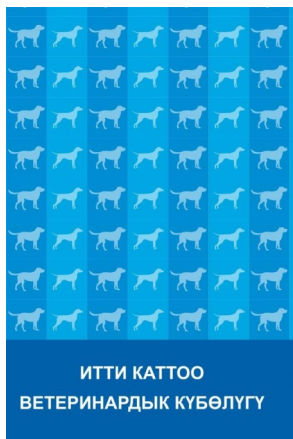

алынуучу эт менен сүт азыктары аркылуу жуккан бруцеллез менен ооруган адамдардын саны дагы азайды. Эгерде 2013-жылы илдетти 1 363 адам жуктурган болсо, 2014-жылы бул көрсөткүч 1 092ни түзгөн. Ал эми 2011-2014 жылдардын аралыгында оорунун деңгээли төрт эсеге азайган.

Адамдын бруцеллез оорусу өтө оор болгондуктан организмдин системалык жабырлануусуна алып келиши мүмкүн. Алардын бири түкүмсуздук болуп саналат. Өз алдынча дарылануу көп убакытты талап кылат жана кымбатка турат. Ошондуктан оорунун алдын алуу туура. Малды эмдөө, өздүк гигиеналык эрежелерди сактоо, термикалык иштетүүдөн өткөн малдан алынган азык-түлүктөрдү колдонуу оорунун алдын алуунун негизги чараларына кирет. ■

Өзгөн районунда 19 300 итке ветеринардык күбөлүк берилди

Бул жылы өзгөчө “паспорттор” - итти каттоо ветеринардык күбөлүктөрү - Өзгөн районундагы 19 300 итке берилди. Бул сан аймакта катталган иттердин санына барабар. Ошого карабастан жакында жергиликтүү ветеринардык кызматка жаңы туулган иттерди каттоо үчүн дагы 1000 күбөлүк берилди. “Декабрь айында күчүктөр биринчи жолу дегельминтизациялоодон өтүшөт”, - деп билдирди Өзгөн райондук ветеринардык инспекциянын башчысы Данияр Маматалиев.

- Дегельминтизациялоо менен маалымдоо иш чаралары чогуу жүргүзүлдү, - дейт Д.Маматалиев. – Бул иш чараларды аткарууда үй-бүлөлүк дарыгерлер борборунун дарыгерлери жана Айылдык ден соолук комитеттеринин мүчөлөрү жардам беришти. Семинарлар жана чогулуштар өткөрүлдү, иттерди туура багуу, иттер жаткан жерлерди дезинфекциялоо, өздүк гигиенаны сактоо тууралуу түшүндүрүү иштери

боюнча максаттуу аракеттер жүргүзүлдү. Баракчалар жана чакан китепчелер таратылды, гезиттерге иттер жөнүндө макалалар жарыяланды, базарлардагы радио түйүндөрү аркылуу маалыматтар берилди. Ал эми экинчи кварталда дарылоо иштери башталды. Жалпысынан айтканда, аталган иш аракеттердин жүрүшүнө биздин өнөктөштөр абдан чоң жардам беришти.

Ветеринардык күбөлүк берилген иттердин бардыгы эхинококкоз оорусуна каршы дарылануудан өтүштү, ошентип, үчүнчү кварталда 41 600 “Азинокс” дарысы сарпталды, - деп билдирди Д.Маматалиев.

Анын айтуусу боюнча, дегельминтизациялоо кампаниясына Өзгөн районундагы 28 жеке ветеринардык кызматы же алардын 72 кызматчысы катышты. Ар бир кызматтын бардык

Мамлекеттик ветеринардык кооммал департаменти ("Мал чарбаны жана рынокту өнүктүрүү" долбоору)

Итти каттоо ветеринардык күбөлүгү

Иттин аты	Экинчи аты	Түрү	Жаны	Парасаны	Заманасы
44-40-0201	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Алтын Бүткөз алы. Кандаш алы
44-40-0202	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0203	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0204	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0205	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0206	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0207	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0208	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0209	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0210	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0211	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0212	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0213	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0214	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0215	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0216	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0217	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0218	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0219	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0220	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0221	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0222	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0223	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0224	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0225	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0226	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0227	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0228	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0229	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0230	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0231	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0232	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0233	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0234	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0235	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0236	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0237	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0238	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0239	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0240	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0241	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0242	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0243	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0244	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0245	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0246	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0247	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0248	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0249	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0250	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0251	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0252	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0253	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0254	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0255	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0256	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0257	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0258	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0259	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0260	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0261	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0262	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0263	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0264	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0265	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0266	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0267	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0268	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0269	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0270	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0271	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0272	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0273	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0274	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0275	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0276	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0277	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0278	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0279	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0280	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0281	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0282	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0283	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0284	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0285	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0286	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0287	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0288	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0289	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0290	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0291	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0292	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0293	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0294	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0295	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0296	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0297	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0298	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0299	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы
44-40-0300	Улукмун 1997	03.04.2012	Маматалиев Т	0779-03004	Кандаш алы

ДОГС
программасынын
көрүнүшү.

керектүү маалыматтар жазылган журналы бар. Бул маалыматтардын негизинде райондук ветинспекция отчет даярдап, Мамлекеттик ветинспекциясынын борбордук аппаратына жөнөтөт. Ошондой эле бул маалымат ДОГС электрондук базасына киргизилет.

Отличниктер жана ударниктер: ЖРТнын төмөн баллдары окууга тоскоол болгон жок

“Мал чарбасы жана рынокту өнүктүрүү” долбоорунун программасы боюнча окууга тапшырышкан Ветеринардык медицина жана биотехнологиялар 36 студент “төрт жана беш” баалары менен аякташты. Белгилей кетчү нерсе, Жалпы республикалык тестирлөөдөн (ЖРТ) аз балл алган студенттер отличник жана ударниктердин катарында болушту.

Бермет

Бермет Жайчибекова Жалал-Абад облусундагы Ала-Бука районуна караштуу Ак-Коргон айылынан келген. Ал Бишкектеги окуу жайдын жатаканасында чогуу окуган үч курсташы менен жашайт.

- ЖРТдан алган баллдар боюнча мен окугум келген Мединститутка өтө алмак эмесмин, - дейт Бермет. - Ветеринардык факультетке тапшыруу мүмкүнчүлүгү жөнүндө мектептин чогулушунда айтылган эле. Мен дароо эле КУАУга тапшырууну - ветеринар болууну чечтим. Азыр болсо ушул кесипти тандаганымга кубанам.

Бермет – ветеринар болгусу келген аз сандагы кыздардын бири. Ал биринчи курсту беш жана төрт баалары менен аяктады, эң мыкты окуган студенттердин катарына кирип, стипендия алганга бир аз гана жетишпей калды. Ошондуктан азыр ал бардык күч-аракетин кышкы сессияны жалаң бешке тапшырууга жумшап жатат.

“Ийгилик өзүбүзгө гана байланыштуу. Эгерде үй тапшырмаларын өз убагында аткарып, семинарларда активдүү болсоң, сөзсүз жакшы баа ала аласың”, - дейт Бермет.

Авазбек

Авазбек уулу Райымбек Ош облусунун Кара-Кулжа районундагы Алайку айылынан келген. Ал ЖРТдан 105 алган, бирок отличник болууга жетишкен.

- Жалпы республикалык тестирлөөдөн төмөн баллды кокустан эле алып калгам, анткени мен мектепте жакшы окучумун: болгону орус тили жана англис тили сабактарынан төртүм бар болчу, калганы беш эле. – Ал эми университетте болсо модулдук система, эгерде 85 балл алсаң автоматтык түрдө беш аласың. Мугалимдер катуу талап кылган менен адилеттүү келишет. Айрыкча мага анатомия, гистология, биология, химия сабактары жагат. Сабактарды калтырбайм, ошондуктан сессияда экзамендерди оңой эле тапшырдым.

Нуркелди

Дагы бир отличник Нуркелди Токталиев Ыссык-Көл облусунун Ак-Суу районундагы Теплоключенка айылынан келген. Ал ЖРТда болгону 101 балл алган. Бирок өзүнүн аракети жана үй-бүлөсүн жана окууга тапшырганга жардам берген айыл өкмөтүн оңтойсуз абалга калтырбоо тилеги Нуркелдиге факультеттеги

экинчи курстун төрт эң мыкты студенттеринин катарына кирүүгө жардам берди.

- Мен үй-бүлөмдөгү эң кенже жана жалгыз уулмун. Атамдын каза болгонуна көп жыл болду. Мен апамды уятка калтыргым келген жок, себеби ал мени чоңойтуп, менин ветеринар болуумду каалабаса да, борборго окууга жөнөттү. Окууга шыктуу болсом да, мектепте окууга көп көңүл бурбагандыгымды моюнга алам, ошондуктан тестирлөө учурунда төмөн баллдарды алып калдым. Бирок бул жерде мен окууга мамилемди өзгөрттүм. Анткени мага чоң жоопкерчилик жүктөлдү.

Нуркелди келечекте ким болоорун билет. Чоң атасы жылкы багат, ошондуктан анын ишин улантуу - Нуркелдинин бала чактан берки тилеги. Келечекте ал өзүнүн жылкы-фермасын ачып, асыл тукумдуу жылкыларды көбөйткүсү келет. Ал эми бул тилегин орундатуу үчүн ветеринардык врачтын кесиби абдан керек болот. “Университет мага жаңы мүмкүнчүлүктөргө жол ачты. Келечек билимдүүнүкү”, - деп студент өзүнүн калыс ою менен бөлүштү. ■

Жоопкерчилик жана аракет — ийгиликтин ачкычы

Кыргыз улуттук агрардык университетинин ветеринардык медицина жана биотехнологиялар факультетинин деканы, ветеринария илиминин доктору, профессор Бекболсун Акназаров

Б.Акназаров.

долбоордун программасы боюнча кабыл алынган студенттердин жоопкерчилиги жогорку деңгээлде экендигин белгилейт. Студенттер сабактарды калтырышпайт, жөнөкөй группалардагы студенттерге караганда алардын жетишүүчүлүгү жогору турат, алардын сессиядан кийинки карыздары да башкаларга

караганда азыраак. Мисалы, долбоордук группада төрт отличник окуйт, ал эми жөнөкөй группада бир дагы отличник жок. Мындан сырткары, демейде биринчи курстун жыйынтыктары боюнча студенттердин 15% окуудан чыгарылат. Долбоордук группада болгону үч студент жүйөлүү себептер менен окуудан чыгарылган. Ошондуктан Б.Акназаровдун божомолунда беш жылдык окууну ПРЖР долбоорунун алкагында кабыл алынган бардык студенттердин 95% аякташы толук мүмкүн.

Сентябрь айында бир нече студент окууга келген жок. Мындай көрүнүш алардын ата-энесине түшүм жыйноого жардам берип жаткандыгына жана жаңы окуу жылдын башталышына даярдыктардын

начардыгына – а мүмкүн, Бишкекке келүү үчүн жол киренин жана жашап турганга, кийим-кече жана окуу куралдарын алууга каражаттын жоктугуна байланыштуу болсо керек.

Бир жыл ичинде студенттер туура кесипти тандашкандыгын түшүнүп калышты. Алар өз калыбына келишти, жогорку окуу жайында өздөрүн алып жүргөнгө, окууга жана айлана-чөйрөгө болгон мамилелерин өзгөртүүгө үйрөнүштү.

Кыргыз улуттук агрардык университетинин ректору, КР Улуттук илимдер академиясынын мүчө-корреспонденти, профессор Рыспек Нургазиев сентябрь айынын башында студенттер менен жолугуп, алардын мындан аркы окууларына жолдомо берди, окуунун жүрүшүн жана көйгөйлөлдү талкууга алды. Жолугуу учурунда студенттер көп көйгөйлөрдүн бири - жатакана акысынын кымбаттыгы, бир жылда 8 000 сом экендигин белгилеп кетишти.

Өткөн жайда долбоордук студенттерде чоң артыкчылык болду – алар өндүрүштүк практикаларын фермаларда өткөрүштү. Тилекке каршы, жөнөкөй группадагы биринчи курстун студенттеринде мындай мүмкүнчүлүк болгон жок.

Дагы бир жаңылык — бул жылы монополияга каршы комитети КУАУнун ветеринардык факультетинде билим алуунун акысын жылына 35 миң сом өлчөмүндө белгиледи. ■

КУАУнун ветеринардык факультетиндеги окуу процессинен алынган сүрөттөр

Чүй жана Талас облустарында “Жайыттарды жана мал чарбачылыкты башкарууну жакшыртуу” жаңы долбоору иштеп баштады

Чүй жана Талас облустарында “Жайыттарды жана мал чарбачылыкты башкарууну жакшыртуу” долбоору башталды. Долбоор расмий түрдө 2015-жылдын 27-августунда ишке киргизилди жана 2018-жылга чейин ишке ашырылат. Аталган долбоор Дүйнөлүк банк жана КР Өкмөтү тарабынан каржыланат жана 15 миллион АКШ доллары кредит жана грант түрүндө берилет.

Жайыт башкарууну жана ветеринардык кызматты өнүктүрүү максатында 2008-2014 жылдары республиканын бардык аймактарында ишке ашырылган “Айыл чарба инвестициялары жана кызмат көрсөтүү” (ПСИУ) долбоорунун натыйжалуу жыйынтыктары чет элдик инвестицияларды тартууга шарт түздү. Ошондуктан жаңы долбоорду ПСИУнун Талас жана Чүй облустарында улантылышы катары караса да болот. Айыл чарбасын өнүктүрүү боюнча эл аралык фонду (МФСР) тарабынан каржыланып жаткан “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү – 1 жана 2” долбоорлору жогоруда белгиленген жана башка багыттагы иштерди калган беш облустарда 2013-2014 жылдардан бери аткарып келет.

Жаңы долбоордун максаты болуп Талас жана Чүй облустарындагы Жайыт пайдалануучулар бирикмелери (ЖПБ) жана жеке ветеринардык кызматтары тарабынан көрсөтүлгөн кызматтын деңгээлин жогорулатуу аркылуу жайыттарды жана мал чарбачылыкты башкарууну жакшыртуу саналат.

Долбоордун максатынын ишке ашырылышы менен бирге мал ээлеринин кирешелеринин жогорулашы жана алардын азык-түлүк коопсуздугунун жакшыртылышы, жайыттарды туура пайдалануу мүмкүндүгү жана жайыттардын узак мөөнөттүү деградациясынын жоюлушу, жайыт жерлердин экологиялык туруктуулугунун сакталуусу жана айылдык коомдоштуктардагы социалдык стабилдүүлүк сыяктуу орчундуу салымдардын болуусу күтүлүүдө.

Долбоор Чүй жана Талас облустарындагы 140 ЖПБга, 420 жеке ветеринарга жана 48 ветеринардык факультеттин бүтүрүүчүлөрүнө жардам көрсөтөт. Жайыттарды жакшыртуу, малга берилүүчү жемдин сапатын жогорулатуу, мал чарбачылыгын өнүктүрүү жана жеке ветеринарлардын кызмат акысын төлөө максатында ЖПБга субгранттар берилет.

“Жайыттарды жана мал чарбачылыкты башкарууну жакшыртуу” долбоору ОРСП, АРИС, Жайыт департаменти, Ветеринардык палата, Кыргыз мал чарба жана жайыттар илимий изилдөө институту, Курчап турган чөйрөнү коргоо жана токой чарбасы мамлекеттик агенттиги, райондук агрардык өнүгүү башкармалыктары жана Мамлекеттик ветинспекция тарабынан ишке ашырылат. ■

Монголия Кыргызстандагы жайыттарды башкаруу тажрыйбасына кызыкдар

Жайыттарды башкаруу тажрыйбасы менен таанышуу максатында Кыргызстанга Монголиядан делегация келип кетти. Өкүлдөр тобунун түзүмүн негизинен Айыл чарба жана азык-түлүк министрствосунун өкүлдөрү түздү. ОРСП меймандар менен 11 сентябрда жолугуп, “Айыл чарба инвестициялары жана кызмат көрсөтүү” долбоорунун ишке ашырылышы тууралуу айтып берди. Аталган долбоор жайыт башкаруу системасына өзгөртүүлөрдү киргизүүгө салым кошту. Жайыт мыйзамы иштелип чыкты, Жайыт пайдалануучулар бирикмелери түзүлдү, жайыттардын инфраструктурасы оңолду.

“Мал чарбачылыкты жана рынокту өнүктүрүү -1, -2 жана “Жайыттарды жана мал чарбачылыкты башкарууну жакшыртуу” долбоорлорунун алкагында аткарыла турган Жайыт башкарууну жакшыртуунун пландары тууралуу меймандарга маалымат берилди. ■

“Уйларды жана кунаажындарды жасалма уруктандыруу” колдонмосу жарык көрдү

“Уйларды жана кунаажындарды жасалма уруктандыруу” колдонмосу Кыргыз мал чарбачылыгы жана жайыт илимий-изилдөө институтунун (КНИИЖП) тапшырыгы боюнча

даярдалды. Колдонмонун негизги мазмуну - жасалма уруктандыруу пункттарын уюштуруу, жасалма уруктандыруу маалын тандоо, өгүздөрдүн спермасын тоңдуруу жана сактоо, көп убакытка чейин сакталган спермаларды эритүү, спермалардын жандуулугун баалоо, уруктандыруунун ыкмалары, тоңдурулган (крио) эмбриондорду жана өгүздөрдүн спермасын ташуу болуп эсептелет. Ошондой эле уруктандыруу иштерин алып баруучу техниктин укуктары жана милдеттери камтылган.

Колдонмонун авторлору – ветеринардык илимдин докторлору М.Касмалиев жана Ж.Керималиев, айыл чарба илимдеринин докторлору А. Кыдырмаев жана А.Абдурасулов, КР

Айыл чарба жана мелиорация министрлигинин мал чарбачылыкты өнүктүрүү саясаты бөлүмүнүн башчысы Ж.Мамбеталиев.

Кыргыз жана орус тилдеринде басылып чыккан басылманын саны 575 нусканы түздү. Колдонмонун басылып чыгуусуна “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү—1” долбоору финансылык жана техникалык жардам көрсөттү.

Чакан китепче республиканын бардык облустарындагы жасалма уруктандыруу иш-чараларын алып барган техниктерге, ветеринардык кызматчыларга таратылды. Селекциялык-асыл тукумдуу малдардын борбору, АРИС, Кыргыз мал чарбачылыгы жана жайыт илимий-изилдөө институтунун (КНИИЖП) Биоборбору, Мамлекеттик ветинспекция, ОРСП жана КР Айыл чарба жана мелиорация министрлигинин мал чарбачылыкты өнүктүрүү саясаты бөлүмү, Китеп палатасы дагы аталган колдонмону ала алышат. ■

Аялдардын сак-саламаттыгы – коомдогу ишенимдүүлүктүн көрсөткүчү

“Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү-1” долбоору долбоордун алкагында аткарылган иш-чараларга аялдардын катышуусунуна өзгөчө көңүл буруп келет. Ийгиликтүүлүктүн критерийлеринин бири аялдарды жайыттарды башкарууну жакшыртуу, ветеринардык кызмат көрсөтүү, сүткө кошумчаланган нарктын чынжырчасын өнүктүрүү иш чараларына тартуу жана алардын активдүүлүгү болуп саналат.

Эл аралык консультант Малиха Хусейн долбоордун адистерине семинар өткөрдү. Семинардын жүрүшүндө ал МФСРдин долбоорун ишке ашыруудагы гендердик мамиле жөнүндө маалымат берди.

Азыркы учурда ОРСП гендер боюнча колдонмо даярдап жатат. Анда М.Хусейндин берген кеңештери дагы орун алат жана долбоордун гендер багытындагы компоненттери боюнча жүргүзүлүп жаткан иш чаралар дагы берилет.

КУАУнун ветеринардык факультетинин студенттери.

Белгилей кетчү нерсе, гендердик багыт долбоор алып барган иш чараларда башынан эле олуттуу багыттардын бири катары орун алып келет. КУАУнун ветеринардык медицина жана биотехнологиялар факультетинин экинчи курсунда ПРЖР программасы менен кабыл алынган студент кыздар окушат. Аялдар Айылдык ден соолук комитеттеринде активдүү иштешет.

Жайыт комитетин же жеке ветсервисти аял адамдын башкаруусу кубатталат.

Аялдардын сак-саламаттыгысыз азыркы заманда туруктуу жана ишенимдүү коомду куруу мүмкүн эмес. ■

Жайыт комитетинин мүчөсү Ж.Бектурсунова.

“Электрондук жайыт” маалымат системасы жакшыртылууда. Бул система — жайыт пайдаланууга үчүн акы төлөөнүн жолдору, Жаныбарлардын ден соолугун коргоо подкомитетинин жайыт участкаларындагы деградация жөнүндө маалыматтарын камтыган жаңы бөлүмдөр менен толукталган.

Жакында эле ОРСП жайыт тармагында облустарда иштеген жаш адистерге маалымат системасын колдонууну жакшыртуу максатында эки күндүк курс өткөрдү. Окутуу төмөндөгү багыттар боюнча өткөрүлдү: айыл округдары, статистикалык органдар, Жайыт комитеттери менен бирге кызматташуу; жайыт участкаларын цифралаштыруу жана Google Map программасында иштөө. Адистер өздөрүнүн алган билимдерин ЖПБлар менен бөлүшүшөт.

Эскерте кетсек, «Электрондук жайыт» электрондук программасы Жайыт департаментинде бир жыл мурда “Айыл чарба инвестициялары жана кызмат көрсөтүү” долбоорунун техникалык жардамы менен ишке киргизилген (2008-2014).

Автоматташтырылган система ЖПБ алып барган иш аракеттердин бардык көрсөткүчтөрү жөнүндөгү жана ЖПБ мүчөлөрүнүн квалификациясынан баштап жайыт участкаларынын GPS-координаталарына чейинки маалыматты камтыйт. Программанын жардамы менен жайыт участкасынын оптималдуу

сыйымдуулугун, жайыттарга оптималдуу күч келүүсүн (канча баш мал жайса боло тургандыгын), белгилүү бир убакытта малдардын саны жана түрүнө жараша жайыттарды пайдалануунун акысын, жазгы-күзгү, жайкы-кышкы жайыттардагы мал каттоону жана Жайыт билеттерин эсептеп чыгууга жана мал жаюунун маалын, жайыт участкасынын колдонулбагандыгынын себебин (мисалы, жердин таштактыгына, булганычтыгына, айдоо аянты же эс алуу зонасы катары пайдаланылгандыгына байланыштуу) жана

[illegible]

“Электрондук жайыт” программасынын көрүнүшү.

«Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү-1» долбоору Жайыт департаментине серверлерди жана «Электрондук жайыт» программасында иштөө үчүн компьютерлерди сатып берди. Мындай иш чаралардын максаты болуп программаны Кыргызстандагы бардык 454 ЖПБларда орнотуу эсептелет. Келечекте Жайыт комитеттери электрондук маалыматтарды борбордук офиске берип турат жана ал маалыматтар менен өз ара алмашышат. Программанын интерфейси аркылуу бир кнопканы басуу жолу менен маалыматтарды Жайыт департаментине жөнөтсө болот. Кабыл алынган маалыматтардын негизинде райондук, облустук жана республикалык деңгээлдеги отчеттор түзүлөт жана алар Айыл чарба жана мелиорация министрлигине жөнөтүлөт. Бирок программаны ишке ашыруудагы негизги көйгөйлөрдүн бири болуп Жайыт комитеттеринде компьютерлердин жетишсиздиги эсептелет.

Жылдын аягына чейин базага бардык ЖПБлар жөнүндө маалымат киргизилмекчи. ■

“Кароосуз иттердин санын жөнгө салуу” эл аралык семинары Бишкекте өттү

2015-жылдын 5-8-октябрында Бишкекте “Кароосуз иттердин санын жөнгө салуу” семинары болуп өттү. Семинарга өлкөбүздүн ветеринарлары, жакынкы жана алыскы чет мамлекеттерден (Словакия, Великобритания, Италия, АКШ, Чили, Россия, Швейцария, Болгария, Армения, Грузия, Азербайжан, Казахстан, Тажикистан, Түркменистан, Узбекистан) келген ветеринария тармагында иштеген адистер катышышты. Парижден Эл аралык эпизоотикалык бюронун (МЭБ) эксперттери келишти.

Семинарда МЭБдин жаныбарлардын сак-саламаттыгын сактоо боюнча программаларынын Европадагы жетишкендиктери, мониторинг программасынын инструменттери жана өзүнө өзү баа берүү, иттердин кутурма оорусуна каршы иш-чаралары тууралуу чыгып сүйлөөлөр болду. Семинардын катышуучулары бири-бири менен тажрыйба алмашышты, алдыңкы тажрыйбалары жана көйгөйлөрү жөнүндө ой бөлүшүштү. Семинардын жүрүшүндө Кыргызстандагы жолбун иттердин санын жөнгө салууну күчөтүүнүн зарылдыгы өзгөчө белгиленди. Иттерге

баш калкалоочу жайларды, стерилизациялоо жана бычууну, дарылоону, изоляциялоону туура уюштуруу сунушталды.

“Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү-1” долбоору менен МЭБдин ортосунда беш жылдык келишим түзүлгөн. Бул убакыттын ичинде мекеменин эксперттери КР ветеринардык кызматын өнүктүрүүдө келип чыккан маселелер, анын ичинде өзгөчө коркунучтуу оорулар, мисалы иттен адамга жуга турган эхинококкоз оорусу, менен күрөшүү боюнча өз кеңештерин беришет. ■

МЭБтин ветеринардык дары-дармектерди көзөмөлдөө боюнча эксперти Бишкекке иш сапары менен келип кетти

МЭБдин ветеринардык дары-дармектерди көзөмөлдөө боюнча эксперти, франциялык ветеринардык агентствонун жетекчиси, доктор Жан Пьер Оран 2015-жылдын 21-сентябрынан 25-сентябрына чейин Бишкекте болду.

Жан Пьер Оран жана Ветпрепараттарды сертификациялоо борборунун жетекчисинин орун басары Мурзабеков Б.

Жан Пьер Оран КР Айыл чарба жана мелиорация министрлигинин ветеринардык дарыларды сертификациялоо борборунун, Мамлекеттик ветинспекциянын адистери, менен жолугуп, Кыргызстандагы ветеринардык дары-дармектерди көзөмөлдөө, тоют жана тоют кошумчалары боюнча маселелерди, алардын өндүрүлүп чыккандан баштап, импорттоо жана колдонууга чейинки басып өткөн жолдорун талкуулады. Ал Сертификациялоо борборунун лабораториясы менен таанышты жана сапатты башкаруунун системасы тууралуу, борбордун азыркы учурда алып барган иштери жана кыйынчылыктары жөнүндө маалымат алды.

Ветеринардык палата менен да жолугушуу уюштурулуп, ветеринардык дарыларды көзөмөлдөө мүмкүнчүлүктөрү жөнүндө сүйлөшүүлөр болду.

Эл аралык эксперт “Мал чарбасын жана рынокту өнүктүрүү-1” долбоору менен МЭБдин ортосунда түзүлгөн контракттын негизинде келип кетти. ■

Мал чарбачылыкты жана рынокту өнүктүрүүдөгү инновациялык мамилелер

Жайыттарды башкарууну жакшыртуу иштерин жаңы нукта алып баруу аркылуу позитивдик өзгөрүүлөрдү жаратууга жана жайыттардын мындан аркы деградациясын токтотууга болот.

ПРЖРдин негизги максаттары мал чарбачылыктагы көрсөткүчтөрдү жогорулатуу аркылуу жетишилет: (i) өнүмдүүлүгү көбүрөөк жана барууга оңой жайыттар жана жамааттардын малдары пайдалана алган кошумча тоютту көбөйтүү; (ii) кырылуу деңгээли төмөн ден соолугу таза мал; жана (iii) өндүрүмдүүлүктү жогорулатууга түрткү берген сүткө кошумчаланган нарктын чынжырчасындагы маркетингдик өнөктөштүк.

Долбоор моделдик Жайыт пайдалануучулар бирикмелерин тандоо ыкмасын колдонот. *Максаты - “Айыл чарба инвестициялары жана кызмат көрсөтүү” долбоорунун алкагында иштелип чыккан методдордун негизинде жайыттарды башкарууга комплекстүү мамиле кылуунун ыкмаларын иштеп чыгуу.*

Жалпысынан алганда сегиз моделдик ЖПБ, ар бир долбоордук облуста төрттөн, тандалып алынган, иш чаралар бир нече багытта жүргүзүлгөн:

- ЖПБларда институционалдык баалоо методологиясын иштеп чыгуу;
- Жайыт пайдаланууну жамааттык башкаруу пландарынын негизинде жайыттарды жамааттык картага түшүрүү методологиясын иштеп чыгуу;
- Жайыттардын абалына баа берүү техникалык колдонмосун жакшыртуу;
- Башкаруу пландарын даярдоодо жайыт башкаруу пландарын, кыш мезгилинде малдарга тоют берүү, малдардын өндүрүмдүүлүгүн жогорулатуу жана ден соолугун коргоо жана экологияны сактоо бөлүмдөрүн кошкондо, жана техникалык колдонмону жакшыртуу.

Жамааттардын мүчөлөрү үч этап менен өткөн бардык багыттагы иш чараларга активдүү катышышты.

Биринчи этапта жамааттарга бардык багыттарда тренингдерди өткөрүү сунушталды. Катышуучулар алган билимдер иш жүзүндө сыналды. Натыйжада, сыналып жаткан мамилелердин жакшы жактары жана кемчиликтери талкууланды. *Экинчи этапта* жайыттарды жакшыртуу боюнча сунуштар жана кеңештер иштелип чыкты. Алар иштелип жаткан документтерге киргизилип, алынган жыйынтыктар макулдашылды жана бирдиктүү мамиле түзүлдү.

Үчүнчү этапта акыркы варианттар берилди. ЖПБлардын иш аракеттердин аркасында алынган жыйынтыктар боюнча түзүлгөн материалдар (колдонмо жана методология) Эл аралык айыл чарбаны өнүктүрүү фонду (МФСР) тарабынан жактырылды.

Азыркы учурдагы негизги жыйынтыктар: Жайыт комитеттерин институционалдык баалоо изилдөөлөрү иштелип чыкты

жана апробациядан өттү. Жамааттарды өнүктүрүү боюнча эксперттер (ЭПРО АРИС) бул методика боюнча окутулду жана азыр аларды колдонууда. Мындан сырткары, моделдик ЖПБларда жамааттык картага түшүрүү методологиясы текшерүүдөн өттү (жайыт башкаруу планынын карталары иштелип чыкты).

Белгилей кетчү нерсе, жайыттарды пайдалануунун пландарын иштеп чыгуугун маанилүүлүгү малды жайытка жаюу маалында малдарды жайыттарга текши жайгаштыруу болуп эсептелет. Жайыт участкаларын пайдалануу жана ошондой эле малдарды бөлүштүрүү алардын сапатына жараша жүргүзүлгөндүктөн, жайыттардын абалын жана түшүмдүүлүгүн баалоо боюнча мониторингди үзгүлтүксүз жүргүзүп туруу зарыл.

Ошондуктан жайыттардын инфраструктурасына байланышкан жана жайыттарды мал жаюудан башка максатта колдонуу маселелерине өзгөчө көңүл бөлүнүүсү тийиш. Иш жүзүндөгү бир топ көйгөйлүү маселелер Токой фондунун жайыттарын колдонудан келип чыгат. Жамааттардын жайыттарды башкаруу жана малдарды өнүктүрүү пландарын (ПСУПРЖ) даярдоо жана жайыттарды баалоо жана мониторинг жүргүзүү колдонмосу иш аспаптарынын катарына кирет. Алар жамааттардын мүмкүнчүлүктөрүнө жана билим деңгээлине ылайыкташтырылган. Моделдик ЖПБларда жайыттардын абалына баалоо жүргүзүлүп, башкаруу пландары даярдалды. Бул пландар ишке ашырылууда. ПРЖР-1 долбоорунун аймагына кирген жамааттарды өнүктүрүү боюнча эксперттерге (ЭПРО) АРИС Жайытты башкаруу жана абалын баалоо пландарын иштеп чыгуу боюнча окутуу тренингдери өткөрүлдү. Азыркы учурда 125 ЖПБда

Жайыттарды жамааттык башкаруу пландарын иштеп чыгуу боюнча тренингдер өткөрүлүүдө. Башкаруу пландарын даярдоо иштери активдүү жүргүзүлүүдө. 14-сентябрдан 30-сентябрга чейин ЭПРО үчүн жайыт башкаруу маселелери жана ЖПБларды институционалдык баалоо боюнча тренингдер ПРЖР-2 долбоорунун алкагында өткөрүлдү. Алар өз кезегинде жайыт пайдалануучулардын арасында түшүндүрүү иштерин жүргүзүшөт.

Пландарды даярдоо кампаниясын аяктоо үчүн МФСРдин макулдугу талап кылынат. Долбоордун дизайнына ылайык биринчи 10 план донорлор тарабынан жактырылышы керек, азыркы учурда пландарды жактыруу процесси өтүүдө. ■

Н.Бараканова,

АРИСтин ПРЖР долбоорунун алкагында иш алып барып жаткан жайыттар боюнча адиси

ОРСП тарабынан ишке ашырылып жаткан долбоорлор ылдыйкы тараптардан каржыланат:

Кыргыз Республикасынын Өкмөтү

Айыл чарбасын өнүктүрүү боюнча эл аралык фонд

Дүйнөлүк банк

Биздин дарек:

КР Айыл чарба жана мелиорация министрлиги
Айыл чарба долбоорлорун ишке ашыруу бөлүмү (ОРСП)

Бишкек ш., Киев көч., 96 а, 510-511-бөлмө
Тел (312) 66 56 25, факс (312) 66 15 72
e-mail: hrai@apiu.elcat.kg